

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо складу суду у справах про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

У період активної фази ведення широкомасштабних воєнних дій, а також після їх закінчення на систему правосуддя покладається значне навантаження щодо ефективного, компетентного та справедливого розгляду і вирішення справ щодо військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Так, згідно з інформацією, розміщеною на вебсайті Офісу Генерального прокурора, вже станом на 09.03.2026 в Україні зареєстровано 220 086 кримінальних проваджень щодо злочинів агресії та воєнних злочинів. Розгляд проваджень у таких категоріях справ потребує додаткової спеціальної підготовки суддів. Великі обсяги ресурсів витрачаються на суддів, які в подальшому не матимуть відповідної практики, в той час, як судді, що її матимуть, можуть недоотримувати цих спеціалізованих знань. Така ситуація потребує прийняття заходів, які дозволить більш таргетно й ефективно використовувати ресурс зі спеціалізованої підготовки суддів щодо розгляду кримінальних проваджень у справах про військові кримінальні правопорушення, кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Також, велике значення для ефективного здійснення правосуддя має довіра до нього з боку осіб, щодо яких воно здійснюється. Оскільки військові кримінальні правопорушення вчиняються виключно військовослужбовцями, а правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – переважно ними, то судді, які здійснюють провадження щодо таких кримінальних правопорушень, повинні мати належний рівень довіри з боку військовослужбовців.

Забезпечити вказані вище ефективність та довіру можливо шляхом існування спеціалізації суддів щодо розгляду даних категорій справ, що зумовить собою підвищення рівня компетентності суддів у визначеній сфері. Світова практика знає дві форми спеціалізації у сфері правосуддя щодо військових та воєнних злочинів: спеціалізація суддів та спеціалізація судів.

Проектом Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо запровадження спеціалізації суддів з розгляду військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, який подається разом з даним законопроектом, пропонується впровадження у судовій системі України саме

спеціалізації суддів, оскільки така форма, на відміну від спеціалізації судів, не викликає суперечностей з точки зору відповідності Конституції України, а також є менш економічно, організаційно, технічно та хронологічно затратною, що дуже важливо для держави, яка вже перебуває у стані протидії широкомасштабній військовій агресії.

Відповідне внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» потребує внесення змін і до КПК України, які передбачатимуть здійснення кримінального процесу з урахуванням розгляду проваджень у справах щодо військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку судьями відповідної спеціалізації.

2. Мета і завдання законопроекту

Метою законопроекту є підвищення ефективності здійснення правосуддя щодо військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку шляхом впровадження у кримінальному процесі імперативної норми щодо розгляду проваджень у даних категоріях справ у судах першої та апеляційної інстанції судьями відповідної спеціалізації, передбаченої Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

3. Загальна характеристика й основні положення законопроекту

Даним законопроектом пропонується доповнити статтю 31 Кримінального процесуального кодексу України частиною п'ятнадцятою такого змісту:

«15. Кримінальне провадження у справах про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку щодо розгляду обвинувального акта, клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного характеру, їх продовження, зміну чи припинення, а також кримінальне провадження в апеляційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень здійснюються суддею, уповноваженим згідно із Законом України "Про судоустрій і статус суддів" на здійснення кримінального провадження у справах про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

У разі якщо таке кримінальне провадження має здійснюватися судом колегіально, головуєчим під час судового розгляду може бути лише суддя, уповноважений згідно із Законом України "Про судоустрій і статус суддів" на здійснення кримінального провадження у справах про кримінальні

правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку».

4. Стан нормативно-правової бази в даній сфері правового регулювання

Нормативно-правовою базою у цій сфері правового регулювання є Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України та Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

Внесення змін даним законопроектом до КПК України є взаємопов'язаним із проектом Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо запровадження спеціалізації суддів з розгляду військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, реєстр. № 10301 від 29.11.2023. Законопроект № 10301 станом на момент реєстрації проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо складу суду у справах про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку є прийнятим Верховною Радою України в першому читанні за основу.

Оскільки, відповідно до норм частини другої статті 4 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та частини третьої статті 1 КПК України зміни до даних законів можуть бути внесені лише окремими законопроектами, пропозиція законодавчих змін щодо запровадження спеціалізації суддів з розгляду військових кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку подається двома законопроектами.

Взаємопов'язаність законопроектів вимагає одночасного їх прийняття, оскільки прийняття лише одного з них матиме наслідком створення правової колізії та унеможливить досягнення мети законопроектів.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень цього законопроекту не потребує додаткових видатків із Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття законопроекту

Прийняття цього законопроекту зумовить підвищення ефективності здійснення правосуддя щодо військових кримінальних правопорушень,

кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Народний депутат України

Сергій ДЕМЧЕНКО

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Демченко Сергій Олександрович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000002B1F2F00B450DC00
Дійсний до: 05.12.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
244д9/1-2026/52104 від 11.03.2026

2171209